

Συνέντευξη με τον Πρωτοψάλτη της Ι.Μ. Μονεμβασίας και Σπάρτης Παναγιώτη Τζανάκο (α΄ μέρος)

/ [Πεμπτουσία](#)

Ο Παναγιώτης Τζανάκος Πρωτοψάλτης της Ι.Μ. Μονεμβασίας και Σπάρτης, μαθητής του αοίδιμου Άρχοντος Πρωτοψάλτου Θρασυβούλου Στανίτσα, με πολυετή εμπειρία στη χορωδιακή ψαλτική, παραχώρησε αποκλειστική συνέντευξη στην Πεμπτουσία για τρέχοντα θέματα ψαλτικής τέχνης.

Οι βασικοί άξονες της ψαλτικής του ενασχολήσεως είναι η έρευνα και η ανάδειξη του μελοποιητικού έργου του Πέτρου Πελοποννησίου και η έμφαση σε μαθήματα του κλασικού ρεπερτορίου. Για το λόγο αυτό δημιούργησε το διαδικτυακό ιστόχωρο «ΟΦΕΛΠ» (Όμιλος Φίλων Έργου Λαμπαδαρίου Πέτρου) στον οποίο παρουσιάζει άγνωστες πτυχές του μελοποιητικού έργου του Πέτρου Πελοποννησίου <http://lampadariospetros.blogspot.gr/>.

Πεμπτουσία: Μιλώντας σήμερα για ύφος τι εννοούμε τι προσδιορίζουμε με αυτό τον όρο; έχει σχέση με το ρεπερτόριο, το μαθηματάριο; είναι στοιχείο δομικό και τεχνικό του βυζαντινού μέλους; όταν αναφερόμαστε σε ύφος πατριαρχικό ή ύφος αγιορείτικο τι εννοούμε;

Παναγιώτης Τζανάκος: Κατ' αρχήν θα αναφερθώ για την τελευταία περίοδο της Εκκλησιαστικής Βυζαντινής μουσικής και της ψαλτικής γενικότερα, δηλαδή από την μεταρρύθμιση του 1814 και μετά. Μιλώντας λοιπόν για ύφος κάποιου ψάλτου ή μιας χορωδίας ή μιας σχολής, προσδιορίζουμε την ψαλτική καταγωγή του. Κάθε ψαλτικό ύφος αποτελείται από δύο βασικά στοιχεία. Το ακουστικό ηχόχρωμα και το ρεπερτόριο. Αμφότερα είναι στοιχεία δομικά και τεχνικά.

Παλαιά και μέχρι περίπου το 1960, κάθε μουσικός-ψάλτης είχε ένα διακριτό ύφος. Και αυτό αποτελούσε το γνώρισμα της ψαλτικής καταγωγής και μαθητείας του. Τό ίδιο μέλος-ύμνος ακουγόταν διαφορετικά στα λεπτά σημεία της ερμηνείας από έναν Πατριαρχικής ή Κων/ πολιτικής μαθητείας ψάλτη, από έναν Σμυρνιό, έναν Αθηναίο ή έναν αγιορείτη μοναχό. Κάτι σαν τους παραδοσιακούς τραγουδιστές όπου διαφορετικά το ίδιο τραγούδι θα το ερμήνευε ο Ηπειρώτης από τον Κρητικό ή ο Σμυρνιός ή τον Πελοποννήσιο.

Αυτό το ύφος-ψαλτικό γνώρισμα το αποκτούσαν οι παλαιοί ψάλτες από τους δασκάλους των στα αναλόγια κυρίως. Έτσι και ακουστικά και στην επιλογή μελών

(ρεπερτόριο) ενστερνίζοντο για όλο τον ψαλτικό τους βίο κυρίως αυτά που μάθαιναν κοντά στο δάσκαλό τους.

Σήμερα στο ψαλτικό ύφος, αφ' ενός οι έντονα διακριτές ακουστικές διαφορές του παρελθόντος έχουν αμβλυνθεί και ουσιαστικά είναι δυσδιάκριτες, κάτι που ισχύει και στο παραδοσιακό τραγούδι-αν υπάρχει ακόμα τέτοιο-και αφ' ετέρου στην επιλογή μελών (ρεπερτόριο) επικρατεί το απόλυτο "χάος" με τον καθένα να επιλέγει να εκδίδει και να ψάλλει ότι θέλει.

Όσον αφορά τώρα τι εννοούμε λέγοντας Πατριαρχικό και τι Αγιορείτικο ύφος.

Κατ' αρχήν ας προσδιορίσουμε αυτούς που τα υπηρετούσαν. Με αυθεντικά Πατριαρχικό ύφος έψαλλαν μόνον οι ψάλτες του Πατριαρχικού Ναού τουλάχιστον έως το 1960 και εν μέρει μερικοί μαθητές των, κυρίως Κων/πολίτες ψάλτες. Το δε αγιορείτικο -που έχει πολλές εκφάνσεις-κυρίως το υπηρετούσαν οι αδελφότητες των Δανιηλέων και Θωμάδων και εν μέρει τελευταία ο Διακοδιονύσιος Φιρφιρής, με πολλά προσωπικά του ερμηνευτικά στοιχεία.

Το πρώτο βασικό στοιχείο στα δύο αυτά ύφη, δηλαδή το ηχόχρωμα, θα το προσδιορίσω πρακτικά. Αν ακούσομε από παλαιές ηχογραφήσεις π.χ το αργό σε Β' ήχο κεκραγάριο του Ιακώβου Πρωτοψάλτου από τον Ναυπλιώτη ή τον Πρίγγο ή τον Στανίτσα της Κων/πολης και το αυτό από τους παλαιούς Δανιηλέους ή Θωμάδες ή τον αείμνηστο Διακοδιονύση Φιρφιρή, αντιλαμβανόμαστε ότι οι διαφορές τους είναι εμφανέστατες. Επίσης διαφέρουν ριζικά και στη χρονική αγωγή.

Ως προς το δεύτερο βασικό στοιχείο, την επιλογή μελών/ρεπερτόριο, παλαιότερα σχεδόν συνέπιπταν στα περισσότερα κλασικά μέλη του Αναστασιματαρίου και του συντόμου στιχηραρίου. Διέφεραν στα αργά κλασικά μέλη και αυτό λόγω των διαφορετικών χρονικών ορίων στις ακολουθίες των. Πάντως τα τελευταία χρόνια και το ακουστικό ηχόχρωμα και η επιλογή μελών-"ρεπερτόριο" των ακολουθούντων αυτά τα δύο ψαλτικά ύφη, έχουν μεταβληθεί και κατά την γνώμη μου μάλλον αρνητικά έναντι των παλαιών.

Πεμπτουσία: Θα θέλαμε να μας μιλήσετε για την έννοια της μιμήσεως στην ψαλτική. πρέπει να μιμούμαστε τους δασκάλους μας; σε τι να τους μιμούμαστε;

Π.Τζ.: Να διαχωρίσουμε μερικά πράγματα στην έννοια της μιμήσεως.

Κατά πρώτον η φωνητική μίμησις και ανεπίτρεπτη, αλλά και επικίνδυνη είναι. Οσοι προσπάθησαν να μιμηθούν ως στυπόχαρτα φωνητικά τους δασκάλους των ή έχασαν τις φωνές των ή γελοιοποιήθηκαν. Κάθε φωνή έχει απόλυτα δικά της

δεδομένα και όσο κι αν ταιριάζει με κάποιου άλλου,άλλο τόσο και διαφέρει.

Κατά δεύτερον θα πρέπει ο μαθητής όταν ωριμάσει και αποκτήσει την δυνατότητα κρίσεως (την οποία θα αποκτήσει μόνο με συνεχή έρευνα και επιμόρφωση) να επιλέξει τα ωφέλιμα από αυτά που παρέλαβε ή και διδάχθηκε από τον δάσκαλό του και να αποβάλλει αυτά που ούτε θα τον ωφελήσουν προσωπικά,ούτε συνάδουν με την όλη υπόθεση της ψαλτικής.

Σε δύο σημεία κυρίως απαιτείται μίμησις του δασκάλου της ψαλτικής.Στο ύφος,όταν διαθέτει καθώς και στην απόκτηση εμπειρίας “εν τη πράξει” δηλαδή στο αναλόγιο.

Πεμπτουσία: Γιατί δώσατε έμφαση στο έργο του Πέτρου του Πελοποννησίου και τι είναι για τη βυζαντινή μουσική ο Πέτρος;

Π.Τζ.: Κατ’ αρχήν θεωρώ ότι ο Πέτρος ο Πελοποννήσιος,είναι για την μετά το 1814 βυζαντινή εκκλησιαστική ψαλτική ότι ο Μπαχ για την δυτική κλασική μουσική. Δηλαδή η βάση της, ο κορμός της. Οποιαδήποτε άλλη χώρα να είχε έναν τέτοιου βεληνεκούς μουσικό, θα τον είχε ως φάρο και κόσμημα. Σήμερα όπου ψάλλεται στοιχειωδώς πιστά βυζαντινή εκκλησιαστική μουσική, ακόμη και σε άλλες γλώσσες όπως στις γειτονικές βαλκανικές χώρες, κυριαρχούν τα μέλη του Πέτρου.

Εκτός των διαχρονικών και απαραίτητων ανυπέβλητων μουσικών βιβλίων-κωδίκων όπως Αναστασιματάριο(αργό και σύντομο), Δοξαστάριο σύντομο και Ειρμολόγιο, όποιο παλαιό βιβλίο και αν ανοίξεις σε όλα κυριαρχούν τα μέλη του Πέτρου. Όλα τα μέλη του Πέτρου είναι λιτά αλλά και μεγαλοπρεπή, προσευχητικά και κατανοητά. Και πάνω από όλα για κάθε είδους ερμηνευτή, οποιασδήποτε σχολής και ύφους.

Επίσης να μην ξεχνάμε ότι η σημερινή εν χρήση μουσική γραφή της μεταρρύθμισης του 1814 κατά κύριο λόγο είναι η εξέλιξη της γραφής του Πέτρου. Αν και προσωπικά και έτσι όπως εξελίχθηκε η ψαλτική, θα επιθυμούσα να είχαμε μείνει στην ασφαλή γραφή του.

Επίσης χωρίς το κοπιώδες και τεράστιο εξηγητικό έργο του Πέτρου, όπου εξήγησε από τις παλαιές και ανεξήγητες σήμερα γραφές στην δική του σχεδόν όλα τα παλαιά μέλη, δεν θα είχαμε καμία επαφή με τις πηγές.

(συνεχίζεται)